

A KÖZÉPKORI MEZŐGAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM

1. A nagy visszaesés: a Nyugatrómai Birod. utolsó századában

- Jellemzői: árutermelés visszaszorulása, piac beszűkülése, colonusrendszer
- Városok hanyatlása, önellátó nagybirtokok létrejötte
- Helyi kereskedelem megszűnése – csak luxuscikkek távolsági kereskedelme
- Járványok, barbár betörések
- Uradalmak létrejötte: önellátó nagybirtokok: gazdasági, igazgatási, igazságszolgáltatási funkciók átvétele (az állam képtelen ellátni)

2. A fellendülés kezdete: új eszközök, új módszerek

- Európa déli részén megmarad a régi szántási technika
- Az új eszközök, új módszerek az északi, frank területeken alakulnak ki
- Ok: ez a vidék csapadékosabb, itt lehetséges őszi gabona vetése + új, hidegtűrő fajok elterjedése: rozs, zab
- Kezdetben: vadtalajváltó v. legelőváltó rendszer – az erdőirtással nyert területeket a kimerülésig művelték – 10-30 évig tartott
- Népándorlások után: népességnövekedés – köv.: technikai fejlődés + újítások kellenek
- Kolostorok: élenjáró szerep (Ókorból ismert + nomádoktól átvett eljárások)
- Kolostori birtokokon: ipar is van – építő-, szobrász-, festő-, ötvösipar
- Kétnyomásos, majd háromnyomásos gazdálkodás
- Ehhez: új eszközök kellenek
- Csoroszlyás eke: kormánylemezes, nehéz fordítóeke (keresztirányban már nem kell szántani)
- Borona: a szántás után a föld lazításával segíti elő a csírázást
- Nehézeke: csak szügyhámmal használható – a fogatolás új módja
- Szügyhám, kengyel, fordítható kocsirúd – a nomád kultúrából származik (közvetítők: avarok, magyarok)
- Termelés rendje: a faluközösség szabja meg
- Nyomáskényszer: minden dűlőben osztottak a családoknak megfelelő parcellát – itt a falu által meghatározott növényt kell termelni
- Népségnövekedés következménye: telepések kirajzása – új földek bevonása a művelésbe
- Köv.: IX-X. századtól: terményfelesleg megjelenése – de: nincs helyi kereskedelem
- Távolsági kereskedelem: van – arab és bizánci területekkel (szláv rabszolgák ideszállítása, luxuscikkek Európába: selyem, pamut, prém, cukor, fűszer, szőnyeg, fegyver) – Selyemút(Kínát Indiával és a Közel-Kelettel összekötő karavánút), Tömjénút(Arábia déli részétől Kis-Ázsiáig tartó kereskedelmi útvonal), Borostyánút (Észak-Itáliától (Aquila) a Balti-tenger partvidékéig haladó kereskedelmi útvonal)

3. A hűbéri társadalom, a személyi függőségi rendszer:

Az új rendszer alapja a földbirtok – a földdel együtt jár: a személyek feletti hatalom

A) Vezetőréteg:

- Római nagybirtokosok, germán törzsfők, fegyveres kíséret tagjai
- Királyok: a megszerzett földbirtokok egy részét szétosztja
- A földbirtokadómozgások oka: önellátó gazdálkodás

- kezdetben *beneficium*: nem örökíthető adománybirtok - konkrét katonai szolgálat után járt az adomány,
- VIII. század környékétől *feudum*: szolgálatért adott, örökíthető adománybirtok
- Függes kialakulása : a hűbériség: csak Nyugat-Európára jellemző
- Hűbéri eskü: a kölcsönös kötelezettségeket fogalmazta meg
- Hűbéri lánc: összekapcsolja a vezető réteg tagjait
- földesúr és földesúr között dominus-vazallus rendszer:
- legfőbb hűbérúr a király (a rex, szuverén: a jogok forrása)
- kétoldalú kötelezettségvállalás, hűbéri eskü:
- a vazallus (hűbéres) hűségesküt tesz és felajánlja földjét dominusának
- a dominus (hűbérúr) kötöttségekkel terheltlen visszaadja, megvédi hűbéresét, ennek fejében szolgálatot vár
- hűbéri lépcsőzetesség: a vazallus másnak dominusa is lehet (ekkor seniornak nevezzük), az ő hűbérese csak neki tartozik szolgálattal („hűbérese hűbérese nem az én hűbérese”) – emiatt: anarchia
- **egyházszervezet**
- Egyház: a kora feudális állam támasza – ok: nagy földbirtokok
- Szilárd belső hierarchia:
- Plébánosok-esperes-püspök-érsek-pápa
- Az egyház a társadalmat három csoportra osztja: nemesség, papság, dolgozók rendje

B) Földművelők rétege: jobbágyság

b) földesúr és jobbágy között

- a földművesek nagy része nem képes önállóan katonáskodni → személyi függésbe kerül
- jobbágyság kialakulása
- felemelkedő rabszolgák, lesüllyedő colonusok, germán szabadparaszatok
- A szabad germánok lesüllyedése – hosszabb folyamat – ok: a fegyverzet drágulása, majd: az állandó belső harcok miatt a védelem szükségessége – a jobbágyok szükségére volt a nagyúr oltalmára (*patrocinium*)
- nem földtulajdonos, csak használója, birtokosa a földesúri tulajdonnak
- De: földjét szabadon örökíthette, esetleg el is adhatta
- Ezért: telke nagyságának arányában szolgáltatásokkal tartozott
- a földesúrtól kapott földön faluközösségben dolgozik, használja a földesúr eszközeit, ura megvédi
- szolgáltatásokkal tartozik: 1. pénz-, 2. termény-, 3. munkajáradék
- a szolgáltatások rendszere: a királynak: adó, a földesúrnak: kilenced, robot, ajándék, az egyháznak: tized.
- robot – allódiium megművelése
- a személyi függés érvényesülése: földesúri igazságszolgáltatás; a költözése is általában a földesúr engedélyétől függött
→ a jobbágy felett a földesúr katonai-bírói hatalma: *gazdaságon kívüli kényszer*

→ Kialakul egy olyan társadalmi, gazdasági formáció, melyben a gazdasági hatalom alapja a föld, a politikai hatalom alapja a gazdasági hatalom, a társadalmat személyi függések hálózata jellemzi: **feudalizmus** - a központ Gallia - a klasszikus feudalizmus Nyugat-Európában, a Rajna mentén jött létre az 5. és 9.század között.